

niet - schoolse herinneringen van een neerlandist

prof. dr. frans kalda • praag

Het is 70 jaar geleden, dat ik de eerste Hollanders leerde kennen. In 't huis van mijn grootouders was een paar dagen de heer Lutge met zijn dochter te gast. Er bleven nog heel wat leuke herinneringen over (liedjes, sprookjes, enz.).

20 jaar later leerden wij (mijn echtgenote en ik) door bemiddeling van mijn ouders, de heer Jan Coenraad-Meiske kennen. Hij studeerde te Praag bij architect Kotéra. Hij bezocht ons geregeld in ons huisje. Ik ben hem tot dank verplicht voor boeken en periodieken, welke hij gedurende de eerste wereldoorlog zond. Ook heeft hij veel tot mijn Zuidafrikaanse studie bijgedragen. Zijn oom was architect in Zuid-Afrika en hij zelf werd architect te Rotterdam, waar wij hem en zijn gezin bezochten (1932).

Om een zekere orde in mijn herinneringen te scheppen, begin ik met mijn *officiële* werkzaamheid. In 1918 werd ik eksterne medewerker van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Ik had uit de Nederlandse pers over de meest belangrijke opstellen te refereren, waarbij mijn echtgenote een onmisbare hulp was. Een bijzonder prettige herinnering is verbonden aan een bezoek van Nederlandse joernalisten te Praag (1921). Ik werd uitgenodigd om

bij een banket de gasten in het Nederlands te begroeten. Hierover schreef De Tijd van 2-6-1921: „Een hoge... gedachte werd over onze letterkunde vertolkt door de hogeschool-leraar dr. F.K., die voor een buitenlander het Nederlands met bewonderenswaardige bekwaamheid spreekt, en in zijn tafelrede zowel hulde bracht aan Maerlant als aan dr. S.J. van Ginneken, wiens toeleg om de ziel te doen heersen, hij het hoogste voor de ganse mensheid noemde...”

De redakteur van dit blad, de heer Laudy, schonk me bij die gelegenheid een exemplaar van zijn „Paradijsvloek”. Aan de joernalistenekskursie namen nog deel: Kalff (Alg. Handelsblad), dr. Easton (Nieuws van den Dag, die mijn Nederlands „voortreffelijk, fenomenaal” noemde), Hummel (Vaderland), Bruna (Nieuwe krant), Hankers-Driemers (N.R.C.), Van den Berg (Telegraaf).

In 1918 werd mij opgedragen over Van Ginnekens „Handboek der Nederlandse taal” een uitvoerig verslag in het tijdschrift voor moderne filologie (C.M.F.) te geven; bovendien heb ik de Zuidafrikaanse vertelling „De Slangsteen” (gepubliceerd in *Besedy Lidu* 1918) vertaald.

Door het Ministerie werd ik in 1921 gelast 2 brochures in het Nederlands te vertalen en wel: „Comenius' Vaderland” en „Een groet aan Nederland”. Van ouds koesterden onze volkeren sympathie voor Holland, juist door de persoon van Comenius. Reeds in 1911 bezocht ik op mijn reizen door Nederland (feuilletons in *Union* 1911) natuurlijk ook Naarden.

In „*Zlatá Praha*” (2-3-1921) maakte ik melding van de feestelijkheden gehouden te Naarden - 250 jaar na Comenius' dood - en konstateerde dat vele Hollandse bladen over Comenius schreven (b.v. de hr. Schieven). De grondsteen voor een Comenius-monument werd toen op het Valeriusplein gelegd.

In die jaren refereerde ik in onze kranten over de kwestie, die toen levendig was, of Comenius door Rembrandt geschilderd werd.

Tenslotte mag ik van een mooi Zuidafrikaans soeveniertje gewagen, dat ik van Comenius' nazaat, de heer Figulus heb gekregen.

Als medewerker van het Ministerie kwam ik ook in aanraking met het Gezantschap der Nederlanden (gezant de hr. Hendrik Muller van Werendijke, sekretaris de heer van Son, welke goed Tsjechisch sprak). Schitterend waren de recepties, door het Gezantschap aangeboden.

In 1919 werd ik door de Rechtbank tot tolk benoemd. Behalve met private aangelegenheden kwam ik door rechtsgevallen ook in aanraking met firma's als Berkel, Brons, Philips, Stokvis en Zonen (R. van Sandick), de Holland-Amerika lijn, enz. Natuurlijk was ik ook in levendig contact met de Praagse Jaarbeurs.

Sedert 1920 was ik medewerker van het *Bulletin International* en had (met mijn echtgenote) over de Nederlandse Kamerzittingen te refereren. O.a. waren er toen zeer levendige debatten gaande over de spellingskwestie. Opstellen van mijn hand als „De betekenis der vereenvoudigde spelling voor Zuid-Afrika” (C.M.F. - 1922-3) sloten hierbij aan. Verder ook: „Vereenvoudigde ortografie óf vereenvoudigde taal?” (Bratislava 1940) met het oog op de Slowaakse taalkwesties, „De Nederlandse Mutae. h:x = asper: k” (Bratislava 1941), „De Nederlandse vokalen en diftongen (met name „langdiftongen”)”, Praag (C.M.F. 1965).

Omtrent 100 titels schreef in in *Lexikons* - drie in getal - waarvan ik medewerker was en later mederedakteur werd.

Tijdens mijn *gast-lessen* te Poznan (1932), waarover de Poolse pers vriendelijke commentaren bracht, werd ik tot een uitstapje uitgenodigd naar de bibliotheek te Kórník. Daar kreeg ik een afschrift van een tekst in oud-Nederlands, afkomstig uit de bibliotheek van Smogulec, welke aan Bogdan Hutten-Czapski behoorde. Overgeschreven door Boleslaw Erzepki. Hier een paar regels: „Als een goed kint van ons moeder der heligher kercken zo begheeric í die huere van mynder doot weerdelicken te moghen ontfanghen die gherechte van ons moeder de helighe kercke...”

Een bijzondere gebeurtenis voor mijn echtgenote en mij was het Lustrum der universiteit van Amsterdam. Als gedelegeerde bracht ik de groeten der Universiteit van Bratislava over. Wij logeerden prettig bij de familie Lulofs. Een waardevolle herinnering hieraan blijft ook een mooie kollektie van belangrijke feestschriften. Op onze terugreis bezochten wij

de familie Arbous te Zeist, waar ik 20 jaar geleden als betalende gast geweest ben. In Union 1913 schreef ik over mijn reizen naar en in Holland.

In zekere mate officieel was ook mijn habilitatie. Ik was van plan mij geheel met de taalkunde bezig te houden en wel met het Nederduits in de volste zin van het woord, dus inkl. het Nederlands. Maar mijn leraren aan de fakulteit raadden mij aan Nederlandse taal en letteren te kiezen. Mijn geschrift behandelde de Westgermaanse en speciaal de Nederlandse deklinatie van het pronomen generis (verkort gepubliceerd in C.M.F. 1922-3) en mijn inaugurale oratie „De Vlaamse letteren der XIXe eeuw” (met lokale achtergrond der Lage Landen als b.v. hun dromerige vlakten).

In opdracht geschreven werden o.a de volgende opstellen:

1917 Over Fischers vertaling „De wandelende Jood” en over zijn „België en Duitsland”. (Tribuna 1917)

1921-2 In C.M.F. over Moerkerken „Nederlandse vertalingen der Commedia Divina” en Cloos: „Interpretatie Middelnederl. lyriek”.

In een Almanak voor letteren schreef ik in 1921 over „Nederlandse letteren vandaag”, in 1922 „Nederlandse letteren in 1921”, over Vermeylen (1929) e.a.

In de Almanak van het Skandinavisch en Nederlands Instituut, 1931-2, had ik over „Kunst in Nederland” te berichten.

In 1964 (in „Slavia”) berichtte ik over twee werken van Van Wijk en wel over het Russisch geestelijk leven en de „Hoofdmomenten in de Russische letteren”. Van Wijk schreef me een zeer vriendelijke dankbetuiging.

In het Spinozajaar 1932 gaf ik in Bratislava een lezing over Spinoza en werd door de Tsjechische Akademie voor Wetenschappen verzocht, Spinoza’s in het Latijn geschreven „Korte verhandelingen etc.” te willen vertalen. De vertaling (met mijn uitvoerige inleiding) verscheen in de Filosofische Bibliotheek te Praag (1932).

Waarschijnlijk in 1950 was het dat de Muziek-Akademie te Bratislava mij verzocht mededelingen uit de Nederlandse pers te vertalen, betreffende de toernee van de Slowaakse Filharmonie in Nederland.

Misschien in 1962 was het dat ik voor de Uitgeverij Artia op haar verzoek een reeks schilderijen voor Zuidafrikaanse kinderen redigeerde.

Tot het heden behoort mijn verslag, aangevraagd door de redactie van „Slovo a Slovesnost” (Woord en Woordkunst) over G.F. Bos: „Het probleem van de samengestelde zin” en H. Roose „Het probleem van woordsoorten”. Dit verslag ligt in drukproef bij de redactie. Ik was een van de grondleggers van de Klub moderních filologů en hield op een bijeenkomst een lezing over de Nederlandse letteren.

Als lid van het bestuur van het Skandinavisch en Nederlands Instituut woonde ik o.a. een voordracht bij van de hr. A.M. Doorn, de Nederlandse Consul-generaal, welke in het Tsjechisch over Nederland en zijn handelsbetrekkingen met Tsjecho-Slovakije sprak (26-11-1931). Zelf hield ik een lezing over Hollands Zuid-Afrika (met lichtbeelden, 5-1-1932). Ook in Bratislava hield ik een lezing over de Nederlanden.

Als (ere)lid van de Studiekring voor moderne filologie en letteren voel ik me nog altijd verplicht lezingen te houden.

Mijn voordrachten in de kringen:

21-10-1958 Bratislava: over het Latijnse verbale systeem (begint met de regelmatige werkwoorden) en het Germaanse verbale systeem (begint met „onregelmatige”, „sterke” werkwoorden).

3- 5 1960 Bratislava: Het Hollandse en Afrikaanse verbum (het woordje „het”).

3-10-1960 Praag: „De klassifikatie van t Nederlandse verbum”.

6-11-1961 Praag: „De Duitse en Nederlandse verbale syntaxis”.

6- 5-1963 Praag: De struktuur van het Afrikaans.

8-10-1963 Bratislava: „De Duitse en Nederlandse syntaxis”.

13- 4-1964 Praag: Uit de Nederlandse klankleer.

9-11-1964 Praag: De ontwikkeling in de Nederlandse deklinatie van de substantieven.

1- 6-1965 Bratislava: De Duitse en Nederlandse diftongen.

1965 Praag: Het Duitse en Nederlandse pronomen en

Bratislava: Het Duitse en Nederlandse adjektief.

1967 Praag: Het probleem „woord” in het hedendaagse Nederlands.

Vertalingen:

Uit de Genestet (1911) en
Kerstavond (1921) in Besedy Casu.
Uit Duyse (Maandblad Rode Kruis 1924).

Onvoltooid is mijn vertaling uit het werk van Speenhoff.

Bijna voltooid heeft mijn echtgenote haar vertaling van Ammers-Küller.

Van mijn vrij gekozen studies breng ik vooral die in herinnering, waartoe ik van Nederlandse zijde werd uitgenodigd. Over s-klanken en s-letters in het Duits en Nederlands schreef ik in het Album Vercouille (Paginae 27). De heer prof. Robert Foncke, door wie ik met Paginae in contact kwam, had in Het Laatste Nieuws (7-10-1926) een zeer vleiend bericht over mijn werkzaamheid gebracht, hetwelk nog in „Enseignement etc.” 1960 is vermeld.

Niet tot het verleden maar tot het heden behoort een andere uitnodiging uit Nederland, de huldeblijk Demedts. Met vreugde gaf ik aan deze uitnodiging gehoor en ontving een bijzonder hartelijk dankschrijven van deze zo werkzame en bekwame vakman.

In 1914 speelde de Gentse schouwburg „Vrije wolken” van Kvapil; vertaler, regisseur en acteur was Arie van den Heuvel, professor aan de Toneelschool te Gent. Van de acteurs traden op de voorgrond Stella van der Wiele, Alfons Darden (beiden afgebeeld in het programma), mevrouw de Vreker-Verschuur, de heer van Haver. Ik werd uitgenodigd aan deze feestelijkheden deel te nemen en schreef bij die gelegenheid (in Union 1914) over het Nederlandse drama en over Josef in Dothan.

In 1915, toen een Duits stuk (Die dumme Doortje) gespeeld werd, adviseerde ik met betrekking tot de uitspraak van de Nederlandse namen.

Vrij gekozen letterkundige opstellen:

- 1911 De Vlaamse beweging.
- 1912-14 Godsdienst in de Nederlandse letteren (blad: Cesky Bratr).
- 1913 Beatrijs (Union).
- 1916 Oorlog en Kolonizatie in de Nederlandse letteren (Union).
Barends-Tollens en Nansen-Sperl bleef in handschrift.
- 1917 De Vlaamse letteren en het Nederlands (Osvéta).
- 1918 België tussen Frankrijk en Holland in het verleden (Osvéta).
- 1918 Over de Nederlandse taal en letteren, in het algemeen en in Zuid-Afrika.
- 1929 Geïnviteerd in de Xenia Pragensia te schrijven: Sagenepik deutsch niederl.
- 1932 Over het nationaliteiten-probleem in Zuid-Afrika.

Mijn taalkundige opstellen volgens vrije keuze:

- 1914 Over de achteruitgang der Nederlandse adjektief-deklinatie (C.M.F.).
- 1918 Over het Nederlands in Zuid-Afrika (C.M.F.).
- 1916 Louis Leipoldt, vertaling van enkele van zijn gedichten en in
- 1920 een uitvoerige studie over zijn taal.
- 1923 Over den ontwikkelingsgang van de verbuiging der Germaanse zelfstandige naamwoorden (de heer Aletrino heeft deze studie tegen vergoeding met mij doorgenomen en er zorg voor gedragen dat in het Nederlands geen fouten voorkwamen). Dit artikel verscheen in de „Mededelingen van de Koninklijke Vereniging voor Wetenschappen” te Praag.
- 1929 Uit de Duitse en Nederlandse Leksikologie (geïnviteerd in de Xenia Pragensia te schrijven).
Over de infinitief in 't contemporaine Germaans (in de geschriften de filosofische fakulteit te Bratislava).
- 1936 Praeteritopraesentia - modale werkwoorden in 't Duits en Nederlands.
- 1939 De Nederlandse modi (Casopis pro moderní filologii).
- 1941 2e persoon van 't persoonlijk voornaamwoord en verb. (Praag).
- 1956 Tempus en numerus der Duitse en Nederlandse werkwoorden (C.M.F. - filologica, Praag).

Ik vrees, dat mijn herinneringen te uitvoerig zijn geworden. Ik sluit dus - en wel met de beste groeten aan allen, met wie ik in korrespondentie sta, met name de heren Deleu, Jalink, Thys, Coetsier, e.a.